

STŘEDOVĚKÁ LITERATURA NA ÚZEMÍ ČECH I

- **Velkomoravská říše (8.-9. stol.)**, vládcem kníže **Rastislav, 863** pozval na **Velkou Moravu misií vedenou soluňskými bratry Konstantinem a Metodějem**, ti usilovali o rozšíření křesťanství východního obřadu a **vytvořili staroslověnštinu (9. stol.) pro liturgii**. Konstantin vytvořil pro staroslověnštinu písmo **hlaholici** (z alfabety), z níž se později vyvinula **cyrilice**.
- V českých zemích se nejprve rozvíjela **kultura staroslověnská** (střediskem Sázavský klášter, převažuje v 10. stol.) **i latinská souběžně, v 11. stol. však získává převahu literatura psaná latinsky**. **První české glosy** se zejména v bohoslužebných latinských textech objevují **počátkem 12. stol.**
- **legenda** (lat. „to co má být čteno“) = vyprávění o životě svatých, **modlitba, glosa** (vpisek vysvětlující některá slova či spojení)

1/ Staroslověnské písemnictví

Konstantin a Metoděj - přinášejí překlady částí bible a bohoslužebných textů do staroslověnštiny

- **Proglas** - veršovaná předmluva k evangeliím; autorem asi Konstantin
- **Život Konstantinův, Život Metodějův** – tzv. **moravsko-panonské legendy**, zaměřeny na jejich život a učení
- **Kyjevské listy** – zlomek **misálu** (modlitební knihy), vznik v Čechách, uloženy v Kyjevě
- **Paterik** – (knihy otců); vyprávění o mniších; dochováno pouze v cizích překladech
- **Legenda o sv. Václavu** a další legendy věnované svatým (Vít, Ludmila, Prokop)

2/ Latinsky psaná literatura

- vytlačování slovanské kultury latinskou vzdělaností, poslední baštou Sázavský klášter a opat Prokop. (Písň se dále vyvíjejí i ve slovanských jazycích - nejstarší dochovaná Hospodine, pomiluj ny, oblíbená Svatý Václave, vévodo české země)
- dále vznikají **letopisy** (anály), **legendy o sv. Ludmile, sv. Vojtěchu, Prokopu** apod.
- **Kristiánova legenda** - latinsky, avšak **stavějící se na obranu staroslověnské literatury**

Kosmas

- **Kronika česká**

- **latinsky psaná próza, vůbec první kronika**
- **propaguje latinskou kulturu, ignoruje staroslověnskou**
- zachycuje české dějiny od mytických počátků (příchod Slovanů) až po Kosmovu smrt 1125
- rozlišuje **3 zdroje: ústní lidovou slovesnost** (báje), **vlastní zkušenost autora a hodnověrné písemné prameny**
- vyzdvihuje upevnění českého státu a křesťanství za Přemyslovců, tzn. **vlastenecké dílo** (avšak staroslověnská liturgie (tzn. sv. Prokop, Sáz. klášter) zamlčena)

3/ Počátky český psané literatury

- glosy se objevují již počátkem 12. století - **Olomoucké glosy, Vídeňské glosy**
- **první česká věta počátkem 13. století** je glosou a zaznamenává převod půdy : „**Pavel dal jest v Ploskovicíchv zemu bohu. Vlach dal jest v Dolás zemu Bogu i svatému Štěpánu se dvěma dušníkoma Bogučēja a Sedlatu**“ = „*Pavel dal v Ploskovicích zemi, Valch dal v Dolanech zemi Bohu a svatému Štěpánu, se dvěma nevolníky, Bohučejem a Sedlatou.*“

- **Hospodine, pomiluj ny**

- **1. česká duchovní píseň** z druhé poloviny 10. stol.; plnila funkci hymny
- obsahuje staroslověnské prvky (*pomiluj ny* = smiluj se nad námi, *žizň* = úroda, *spase* = spasiteli, *míra* = světa, *Krleš* = Kyrie eleison)

- **Svatý Václave, vévodo české země** - 2. česká duchovní píseň z přelomu 12. a 13. stol., hymna

- v 14. stol. zaujala česká tvorba rovnocenné postavení s latinskou; vznikala **duchovní i světská literatura**, došlo k žánrovému rozšíření: duchovní lyrika - **Kunhutina modlitba**, **Ostrovská píseň**, **Spor duše s tělem**; duchovní epika; duchovní píseň; lidová píseň - **Byla ti jsem v sádku** (milostná témata); světská epika

- 3 tendence literatury: **laicizace** (z klášterů mezi lid), **zčeštění** a **demokratizace** (i do nižších vrstev)

- **Alexandreida** - veršovaný rytířský epos z 14. stol. oslavující Alexandra Makedonského; světská epika

- **Dalimilova kronika** (**Kronika takřečeného Dalimila**)

- poč. 14. stol.; **nejstarší česky psaná veršovaná kronika**; doba od praotce Čecha do 1311
- **není tak historicky spolehlivá jako Kosmova; podporuje češství**
- **neznámý autor !**, kanovníkovovi Dalimilu Mezeříckému přisoudil autorství omylem Hájek z Libočan